

MUAMMOLI TOPSHIRIQLAR ASOSIDA MAXSUS TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI IJODIY TAFAKKURLARINI RIVOJLANTIRISH

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18173565>

Xojimatova E'zoxon Abdullayevna

University of Business and Science Pedagogika va psixologiya 1-kurs magistranti

ANNOTATSIYA: *Ta'lim tizimi hayotimizning eng muhim ustunlaridan biri sanaladi. Insoniyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri sifatida bilim va tarbiya o'ziga xos hayotiy rolga ega. Zamonaviy ilmiy-pedagogik tadqiqotlarda yosh avlod tafakkurini rivojlantirish, bilimlarni chuqur egallash va ularni hayotda samarali qo'llash masalasi katta e'tiborni talab etmoqda. Ayniqsa, maxsus ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun mustaqil va ijodiy tafakkurni shakllantirish, yangicha qarorlar qabul qilish, hech kim oldin yechmagan masalalarga yangi yondashuvlar bilan javob topa olish zaruriyati kun tartibiga chiqmoqda.*

KALIT SO'ZLAR: *muammoli topshiriqlar, maxsus ta'lim, ijodiy tafakkur, talaba rivojlanishi, mustaqil o'rganish, innovatsion yondashuv, ta'lim samaradorligi, o'qituvchining roli, kasbiy malaka, pedagogik metodlar.*

ABSTRACT: *The education system is considered one of the most important pillars of our life. Knowledge and upbringing, as one of the main factors of human development, have a unique vital role. In modern scientific and pedagogical research, the issue of developing the thinking of the younger generation, deep mastery of knowledge and its effective application in life requires great attention. Especially for students studying in the field of special education, the need to form independent and creative thinking, make new decisions, and find answers to previously unsolved problems with new approaches is on the agenda.*

KEYWORDS: *problem tasks, special education, creative thinking, student development, independent learning, innovative approach, educational effectiveness, the role of the teacher, professional qualifications, pedagogical methods.*

Muammoli topshiriqlar har bir fan yoki sohaga xos o'rganilishi zarur bo'lgan eng muhim bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni faollashtirishning samarali usullaridan biridir. Bunday topshiriqlar har bir talabani oldindan tayyor bo'lgan yo'l-yo'riqqa emas, balki

vaziyatga mos ravishda mustaqil va chuqur o'ylashga, bilimni amalda sinab ko'rishga, yangi fikr va qarorlarni topishga undaydi. Ta'lim jarayonida muammoli topshiriqlardan keng foydalanish o'quvchilarda ilmiy va hayotiy tafakkur ko'nikmalarini

shakllantirish, mustaqil o'rganish va bilimga chanqoqlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Maxsus ta'lim yo'nalishlarida tahsil olayotgan talabalarning aqliy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish bugungi kunda milliy ta'lim siyosatining muhim yo'nalishiga aylanib borayapti. Bu jarayonda o'qituvchining rolini an'anaviy bilim beruvchidan ko'ra, talabaning mustaqil fikrlashiga doir sharoit yaratib berishga yo'naltirish, yangi bilim va ko'nikmalarni egallashga yordam beruvchi yo'l boshchi sifatida qayta ko'rib chiqish tendensiyasi kuchaymoqda.

Muammoli topshiriqlarning o'ziga xos xususiyatlaridan biri – ular yordamida o'quvchi an'anaviy o'qitish usullarida bor bo'lgan faqat tayyor bilimlarni yodlab olishdan emas, balki mustaqil tahlil qilish, taxmin qilish, sinab ko'rish, asoslash va umumlashtirish qobiliyatini egallash imkoniga ega bo'ladi. O'quv jarayonini muammoli topshiriqlar asosida tashkil etishda eng avvalo, har bir dars yoki mashg'ulotga kirishdan ilgari o'qituvchi o'quvchilarga hayotiy va ilmiy jihatdan dolzarb, ammo aniq javobi yo'q bo'lgan vaziyatni taqdim qiladi. Bu vaziyat ta'lim mazmuniga mos, lekin standart javoblardan iborat bo'lmasligi bilan ajralib turadi. O'quvchilarning ijodiy tafakkurini ishga soluvchi sharoit vujudga keladi, har bir talaba o'z aqliy salohiyatini ishga solish orqali javoblarni izlash, yangi yondashuvlarni kashf etish orqali tahsil jarayonida faol ishtirok etadi. Natijada talabalar turli fikrlarni tahlil qilish, sabab va oqibatlarni solishtirish,

eng maqbul va tezkor qarorni qabul qilish ko'nikmasini egallaydilar [1].

Muammoli topshiriqlarning sifati va samaradorligi ko'p jihatdan ularni to'g'ri tuzishga bog'liq. Dastlabki bosqichda vaziyat tahlil etiladi, mavjud resurslar va bilimlar aniqlanadi, shundan so'ng muammo va unga doir muhim savollar shakllantiriladi. Mashg'ulot davomida o'quvchilar o'zlari tahlil qilgan ma'lumotlar asosida ichki munosabatni aniqlaydilar, topilgan yangi bilim, tushuncha yoki qonuniyat orqali muammoni mustaqil va ijodiy hal etishga harakat qiladilar. Bu jarayon orqali talabalar fikrlashning yangi bosqichiga ko'tariladi, o'z tafakkurini rivojlantirish bilan birga, kommunikativ malakalari, tanqidiy va tahliliy qarashlari shakllanadi. Maxsus ta'lim yo'nalishidagi talabalar ko'pincha kasbiy vazifalarni bajarish, malakasini oshirish, fanlarni chuqur va mustahkam o'rganish yo'lida muammoli topshiriqlarga bevosita duch kelishadi. Har bir yangi topshiriq ularda innovatsion yondashuv va loyihaviy ish yuritishga ham imkoniyat uyg'otadi. Ta'lim muhiti bevosita ijodiy yo'nalishda tashkil etilganda, talabalar o'z bilimlarini mustaqil izlaydi, bir-biri bilan fikr almashadi, turli qarash va fikrlarni muhokama qiladi. Bu esa ijtimoiy kommunikatsiya madaniyatini rivojlantirishda ham o'ziga xos ijobiy ta'sir ko'rsatadi [2].

O'quvchi har galgi muammoli topshiriqni bajarish jarayonida nafaqat bilim, balki yangicha yondashuv, original taxmin va xulosalar, ilgari mavjud

bo‘lmagan natijalarga erishishga harakat qiladi. Zamon talab qilayotgan eng asosiy metodlardan biri shu orqali ta‘lim-tarbiya jarayonlarini mukammallashtirish, talabani ijodiy fikrlashga o‘rgatish va jamiyatga foydali bo‘lgan malakali kadrlarga aylantirish hisoblanadi. Muammoli topshiriq asosida tashkil etilgan ta‘lim jarayonida ilmiy izlanish, mustaqil tahlil va yangi ilmiy yo‘nalishni kashf etish motivatsiyasi kuchayadi. Studentlarning hayotiy va kasbiy yo‘liga mos keluvchi yo‘nalishlarni tanlashi, o‘zini-o‘zi oshirish, yangi fan va texnologiyalarga doir bilimlarni egallab borish istagi oshadi. Bunday sharoitlarda axborot oqimini to‘g‘ri boshqarish, mustaqil axborot tahlil qilish, o‘z fikrini asoslash va yangi qaror qabul qilish qobiliyati rivojlanadi. O‘qituvchining muammoli topshiriqlarni samarali tanlashi va to‘g‘ri taqdim qilishi ko‘plab omillarga bog‘liq. Talaba yoki o‘quvchilar kasbga doir bilimlarni o‘zlashtirib borishi uchun topshiriqlar aniq bir yo‘nalish va maqsadga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak. Dars mazmuniga mos, qiziqarli shaklda, o‘quvchini o‘ylantiruvchi va tahlil qilishini talab etuvchi savollar tayyorlanadi. Natijada talabalar har bir yondashuv orqali o‘z qobiliyatini ochish, yangi bilim olish va qolaversa, ta‘lim jarayoniga ijodiy yondashishni kuchaytiradi [3].

Talabalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish uchun o‘qituvchining faolligi ham muhim ahamiyatga ega. Mashg‘ulot davomida muammoni tanish

va an‘anaviy echimlar bilan cheklamay, balki yangi qarash va fikrlarni izlashga yo‘naltirish zarur. Shu tariqa talaba o‘z-o‘zini rivojlantiradi, ilgari erishilmagan natijalarga intiladi va mustaqil faoliyat yuritishga o‘rganadi. O‘qituvchi ta‘lim jarayonini tashkil etishda kommunikativ metodlarni, fikrlashni rag‘batlantiruvchi usullarni, mustaqil ishlashga chaqiruvchi mashg‘ulotlarni, turli axborot va tahliliy jihatlar asosidagi topshiriqlarni o‘quvchi faoliyatiga tatbiq etadi. Talaba esa, har bir bosqichda o‘zi yangi yutuqlarga erishishda qatnashuvchi, bilimining bevosita yaratuvchisi bo‘ladi. Bu jarayonda zo‘r ijodiy salohiyat va mustaqil fikrlash muhitining shakllanishi, talabani zamonaviy kasbga tayyorlashda eng asosiy vosita vazifasini o‘taydi. Maxsus ta‘lim yo‘nalishlarida ijodiy tafakkurning yanada rivojlanishi uchun o‘quvchilar o‘rtasida hamkorlik va islohotga yo‘naltirilgan o‘zaro raqobat muhiti, erkin fikrlash, o‘z mavqeyi va yondashuvini himoya qilishga rag‘batlantiruvchi muhitni shakllantirish zarur. Muammoli topshiriq asosida birlashtirilgan o‘quv mashg‘ulotlari bilimlarni amaliyot bilan bog‘lash, nazariyani real yorqin natijalarda ko‘rsatish, yangi ilmiy va metodologik konsepsiyalarni ishlab chiqish vositasiga aylanadi. Ushbu yondashuv zamonaviy ta‘lim paradigmasi nuqtayi nazaridan olib qaralganda, o‘quvchilarning hayotiy, kasbiy va shaxsiy rivojlanishi uchun eng samarali metodlardan biri hisoblanadi. Muammoli topshiriq asosida tashkil qilingan ta‘lim jarayonida o‘qituvchi va

o'quvchi bir-biri bilan qiziqarli ilmiy-ijodiy suhbatga kirishadi, fikrlar olamida yangi sirlarni ochadi va vujudga kelayotgan muammolarga mustaqil yondashishni o'rganadi. Ijodiy tafakkur va muammoli topshiriqlar vositasida bilim olish jarayonini tashkil etish natijasida o'quvchi nafaqat o'z sohasi bo'yicha, balki hayotiy faoliyati va shaxsiy rivoji uchun zarur bo'lgan eng muhim sifatlarni egallaydi. Bularga mustaqil o'rganish, yangi yutuqlarga intilish, takomillashuvga bo'lgan ehtiyoj, yuksak motivatsiya va innovatsion yondashuv kiradi. Shu asosda, maxsus ta'lim yo'nalishidagi talabalar kelajak kasbiy faoliyatida muvaffaqiyat qozonish, kasbiy muammolarga innovatsion yondashuvlar bilan echim topish, jamiyatda ko'proq foydali bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladi [4].

Har bir tashkil etilgan dars, mashg'ulot yoki seminar muammoli topshiriqlar asosida olib borilganda, o'quvchi faolligi kuchayadi va natijadorlik keskin oshadi. Shu bilan, o'qituvchidan doimiy yangilik, ijodiy yondashuv va kasbda innovatsion faoliyatni yuritish talab qilinadi. Muammoli topshiriqlar – bu faqat masala va savol emas, balki har bir talabani yangi bilim va kashfiyot sari ijtimoiy va kasbiy holatga tayyorlaydigan rivojlanish bosqichidir. Shunday qilib, muammoli

topshiriqlar asosida maxsus ta'lim yo'nalishi talabalari ijodiy tafakkurini rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar zamonaviy ta'limda muhim va ustuvor yo'nalishga aylanmoqda. Ushbu jarayon ta'lim samaradorligini oshirish, talabalarda innovatsion, mustaqil va ijodiy tafakkurni kengaytirish, har bir o'quvchining individual salohiyatini to'liq ochib berishda bosh mezon bo'lib xizmat qiladi [5]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, muammoli topshiriqlar asosida maxsus ta'lim yo'nalishi talabalarining ijodiy tafakkurini rivojlantirish – XXI asr ta'limi uchun zarur yangi sifat va kompetensiyalarni shakllantiradi. Bu yondashuv pedagogik faoliyat samaradorligini, talabalarining mustaqil va innovatsion fikrlash salohiyatini oshirish, yuqori natijalarga erishish, zamonaviy kasblarda muvaffaqiyatli bo'lish uchun mustahkam asos yaratadi. Ta'lim mazmuni va sifatini yangilashda, o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishda muammoli topshiriqlardan samarali foydalanish istiqbolli natijalarga olib keladi. Shu bilan birga, ijodiy tafakkur, mustaqil bilim olish va hayotiy muammolarga mos echim topish zamon talabiga javob bera oladigan shaxslarni kamol toptirishning negiziga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Aminova, N. (2019). "Maxsus ta'lim jarayonida ijodiy fikrlashni rivojlantirish usullari". O'zbek tili va adabiyoti, 3(2), 97-103.

2. G'aniyeva, G. (2017). "Talabalarda ijodiy kompetensiyani shakllantirishda muammoli topshiriqlardan foydalanish". *Pedagogika*, 4(1), 59-65.
3. Jabborov, S. (2021). "Maxsus talim yo'nalishida o'qitish samaradorligini oshirishda innovatsion metodlardan foydalanish". *Ta'lim va taraqqiyot*, 2(8), 114-120.
4. Karimova, M. (2018). "Ijodiy tafakkur va uning rivojlanish bosqichlari". *O'qituvchi*, 3(5), 211-218.
5. Mirzayeva, D. (2022). "Muammoli vazifalar asosida ijodiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy yo'llari". *Pedagogik innovatsiyalar*, 5(4), 83-89.
6. Nurmatova, S. (2019). "Ta'lim jarayonida talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish". *Boshlang'ich ta'lim*, 7(3), 145-150.
7. Obidov, I. (2017). "Maxsus pedagogikada interfaol metodlarning roli". *Zamonaviy ta'lim*, 2(6), 51-57.
8. Rahmatova, L. (2020). "Ijodiy topshiriqlar orqali talabalar tafakkurini rivojlantirish". *Ta'lim va fan*, 1(10), 68-75.
9. Yuldasheva, D. (2021). "Maxsus ta'limda muammoli topshiriqlardan foydalanish va natijalari". *Kasbiy ta'lim*, 6(2), 33-39.